

LUNDS UNIVERSITET
SOCIALHÖGSKOLAN
SOL 065
VT-2002

SPRUTBYTE I ETT NARKOTIKAFRITT SAMHÄLLE

Författare:
Erik Nyman
Anna Svensson

Handledare:
Torbjörn Hjort

Syringe Exchange Schemes in a Drug-Free Society

Erik Nyman, Anna Svensson

University of Lund

Department of Social Work

020527

Abstract

This thesis analyses the debate in Swedish newspapers concerning syringe exchange schemes (SES) during two periods, the late 1980s and the early 2000s. Firstly, we compared the debate between the two periods. Secondly, we made a more thorough analysis of the late period using social constructionist theory. Which are the main issues for the different actors in the debate? How do their views differ regarding policies as Harm Reduction, repression and restrictions? Furthermore, is it possible to see a change in the debate, do the different actors use the same arguments now as they did during the late 1980s?

Our conclusion is that the debate has shifted. The debate during the late 1980s was fairly balanced, and today it is in favour of SES. The actors in favour of SES still have the prevention of blood borne disease as their main argument, but today they also point out the many positive side effects. The actors against SES still argue that allowing SES, would be a “mixed message” to the Swedish public, but they do not argue that this would lead to more (intravenous) drug users anymore. The result suggests that there could be room for SES in a “drug-free society”.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	4
1.1 Problemformulering	4
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Metod och Urval	6
1.4 Tidigare forskning	8
1.5 Bakgrund	9
1.5.1 Internationellt	9
1.5.2 Sprutbyte i Sverige	11
1.6 Fortsatt framställning	13
2. TEORI	13
2.1 Socialkonstruktivism	13
2.2 Pressens roll	15
3. DEBATTEN OM SPRUTBYTEN I DAGSPRESSEN	16
3.1 Debatten om sprutbyte under slutet av 80-talet	16
3.2 Missbrukaren och missbruk i tidningsartiklarna 2000-2002-03	19
3.2.1 Hur beskrivs missbrukaren och missbruk i dagspressen 2000-2002-03	22
3.3 Debatten i dagspressen 2000-2002-03	24
3.4 Jämförelse av debatten om sprutbyte i slutet av 80-talet och 2000-2002-03	27
3.5 Analys av debatten i dagspressen 2000-2002-03	28
4. SAMMANFATTNING	32
4.1 Avslutande diskussion	33
5. KÄLLFÖRTECKNING	35

1. INLEDNING

1.1 Problemformulering

I Sverige har narkotikan framställts som ett av våra största sociala problem (Lagerspetz m.fl., 1994), en vanlig uppfattning är att det sprids som en epidemi som smittar likt ett virus eller en bakterie (Sunesson, Oberoende1-2, 1998). Målsättningen för svensk narkotikapolitik har sedan 1984 varit att skapa ”ett narkotikafritt samhälle”. Ett mycket ambitiöst politiskt mål som även fått konkreta effekter.

Debatten har många gånger varit hätskt och förts i ett uppskruvat tonläge. Det har framställts som ett ”krig” där man utkämpar ”slag” och ”strider”. Nyligen utnämnde regeringen kommunalpolitikern Björn Fries till nationell narkotikasamordnare, populärt kallad ”narkotikageneral” (bland annat av regeringen själv på deras hemsida) som skall föra kampen vidare. Debatten har varit mycket polariserad, de som ifrågasatt det riktiga i svensk narkotikapolitik har många gånger misstänkliggjorts. I ett förhållandevis liberalt land som Sverige har ”drogliberal” närmast blivit ett skällsord. Man har krävt att man skall välja sida, ”antingen är du med oss, eller så är du mot oss”.

Vi vill granska debatten som förts om sprutbytesprojekt i Sverige under två perioder. Dels en tidig period då sprutbyte infördes och den debatt som följde ett par år efter, och dels den debatt som förts under de senaste åren. Genom att välja två perioder kan vi göra jämförelser och på så sätt se om det skett en förändring. Kan man uppfatta att debatten svängt till *motståndarnas* eller *förespråkarnas* fördel? Vi vill titta på hur sprutbytesprojektet, missbruk och missbrukare beskrivs i debatten. Vi vill belysa det paradoxala i att erbjuda rena sprutor till missbrukare i ett samhälle vars målsättning är ”ett narkotikafritt samhälle”. När sprutbytesprojektet startade i Lund var bruk av narkotika ingen brottslig handling, att erbjuda rena sprutor till narkomaner borde inte ha varit problematiskt. Idag är allt ickemedicinskt bruk av narkotika kriminellt, är det då rätt att samhället ger narkomanen verktyg för att utföra en kriminell handling? På vilket sätt speglar dagspressen denna paradox?

Målsättning slås åter igen fast i regeringens senaste nationella narkotikahandlingsplan (2001/02:91). Den av regeringen utsedda narkotikakommissionen menar att det i dag finns ett alltför stort avstånd mellan narkotikapolitikens högt ställda målsättning och den verklighet

man möts av i samhället. Det är enligt kommissionens mening inte möjligt att upprätthålla trovärdigheten för politiken (som i sig är väl genomtänkt och balanserad), om den inte omsätts i praktiken. Målsättningen är med andra ord något som skall omsättas i konkreta åtgärder. De olika delmålen för att uppnå "Det Narkotikafria Samhället" är att minska nyrekryteringen till missbruk, att förmå fler missbrukare att upphöra med sitt missbruk och att minska tillgången på narkotika. Ibland anför man i samband med målen att "det skall vara svårt att knarka" (Svensson, 1999, NAT). Genom sprutbytesprojekten får narkomaner en möjlighet att skydda sig mot infektioner, enklare sjukvård, psykosocialt stöd och en kontaktyta till samhället. Man gör tillvaron drägligare istället för att i alla avseenden göra det "så svårt som möjligt att knarka".

Sociala problem finns i alla samhällen, men de kan se olika ut. Vad är det som gör att ett samhälle definierar en företeelse som ett socialt problem. Vilken funktion har dagspressen när sociala problem definieras?

1.2 Syfte och frågor

Syftet med uppsatsen är för det första att jämföra och beskriva debatten i dagspressen om sprutbyte under två perioder. För det andra vill vi även granska den senare perioden närmre, från 2000 och framåt skall vi göra en innehållsanalys.

- Vilka perspektiv debatterar man utifrån, ett legalt perspektiv eller ett skadereduceringsperspektiv?
- Hur beskrivs missbruk och missbrukare i debatten? Offer för en epidemi eller ett val av en alternativ livsstil?
- Hur ser man på skadereducering, restriktioner och repression?
- Vad hänvisar man till i debatten, forskning, brukarna, eller politiska mål?
- Har synen på missbruk och svensk narkotikapolitik förändrats under 90-talet?
- Har debattörernas argument förändrats under denna tid, använder man samma argument som tidigare eller är de några andra?

1.3 Metod och urval

Vi har valt att använda oss av innehållsanalys enligt Krippendorffs modell. Denna metod används av bland annat Olsson (Lagerspetz m.fl, 1994, 105) och Johansson (Johansson, 1997) vid studier av liknande slag. Olsson använder denna metod när han studerar hur sociala problem skildras i svenska dagstidningar. Johansson har gjort en studie liknande vår om hur sprutbytesprojektet debatterats i svenska dagstidningar under slutet av 80-talet och början av 90-talet. Innehållsanalys enligt Krippendorff har den fördelen att den inte har några särskilda krav på urvalets storlek (Krippendorff, 1980, 69), det beror helt enkelt på vad man skall mäta. Eftersom vi främst är ute efter att förstå vilka argument som förekommer i debatten har vi gjort två likartade sökningar, dels under sent 80-tal och dels under tidigt 2000-tal. Därefter har vi försökt uppnå en mättnad, d.v.s. de vanligaste argumenten återkommer. Även om vår studie främst är av kvalitativ karaktär så kommer vi att dra försiktiga slutsatser utifrån antalet artiklar eller argument, medvetna om vårt, i detta avseende bristande urval.

Vår uppsats bygger på tidningsartiklar, litteratur i ämne och metod, hemsidor på Internet. Vi har valt att gränsa av den tidigare perioden med första januari 1990 som en senare gräns och gränsa av den senare perioden med den siste december 1999 som en tidigare gräns och t.o.m. mars 2002. Uppsatsen omfattar 42 artiklar från slutet av 80-talet och 40 artiklar från 1/1 2000 och framåt. Vi har bestämt att vi skall använda den tidigare tidsperiodens tidningsartiklar för att göra en sammanfattning av mer deskriptiv karaktär. Denna sammanfattning utgör en bakgrund till den innehållsanalys vi skall göra i den senare tidsperioden. Vi har valt artiklar om sprutbyte i dagspress, både morgon och kvällstidningar. De tidningar vi har valt är morgontidningar, Dagens Nyheter (oberoende liberal), Svenska Dagbladet (obunden moderat), Göteborgsposten (oberoende liberal) och Sydsvenska Dagbladet (oberoende liberal). Kvällstidningar vi valt är Aftonbladet (oberoende socialdemokrat), Expressen (oberoende liberal), Kvällsposten (oberoende liberal) och Göteborgstidningen (oberoende liberal). I den kortare genomgången av debatten i slutet av 80-talet ingår även Arbetet. Tyvärr hittade vi inga artiklar i Arbetet från år 2000, tidningen lades ner under hösten detta år. Tyngdpunkten på liberala tidningar blev därmed ännu större.

Vi har valt de dominerande morgontidningarna och kvällstidningarna i storstadsregionerna. När vi sökt tidningsartiklar till vår första period fick vi hjälp av Tidningsbiblioteket UB 4. Vi

använde oss av Bibliotekstjänsts Artikelsök. Våra sökord var: hiv-smitta, sprutnarkomaner, sprutbytesprogram, fria sprutor, sprutor och aids. För den senare tidsperioden har vi sökt på PressText, Mediarkivet, Aftonbladets söksida, vi har använt sökorden: rena sprutor, fria sprutor, sprutbyte, sprutbytesprojekt, hiv-smitta, aids, harm reduction och kanyler.

Utifrån dessa sökningar har vi fått fram artiklar som varit delar av en debattserie eller liknande, vi har då letat upp och lagt till de artiklarna. Vi hittade 64 artiklar som på något sätt berörde sprutbyte. Vi sorterade bort 24 artiklar som inte kunde tillföra vår analys något. De artiklar har inte tagit ställning på något sätt, inga argument för eller emot, inget perspektiv som pekar i någon riktning. Helt och hållet deskriptiva artiklar, exempelvis en artikel som konstaterar att riksdagen beslutat om att sprutbytesprojekten skall fortsätta på försök under ännu en period. Detta urvalsförfarande kan inte antas ha vridit materialet mer än marginellt i endera riktningen. Det finns ingen anledning att tro att de artiklar som fallit bort i vår ofullständiga sökning skulle ändra förhållandena mellan t.ex. *förespråkare* och *motståndarna* på något avgörande sätt. Goulds (Gould, 1994, 199) (se nedan) studie av sprutbytesdebatten stärker detta antagande, hans studie visade att debatten var väldigt balanserad, möjligtvis fick *förespråkarna* något mer utrymme (vilket både *förespråkare* och *motståndare* var eniga om). I vårt material från slutet av 80-talet är *förespråkarna* något fler än *motståndarna* vilket speglar detta, eftersom vårt urvalsförfarande är likartat under de båda perioderna styrker detta trovärdigheten även för materialet från den senare perioden. Johanssons studie av debatten säger oss inget i detta avseende eftersom han valde ut 15 *förespråkare* och 15 *motståndare* till sin studie.

Även om urvalet är någorlunda representativt gör vi hela tiden tolkningar av materialet. Vi påverkas naturligtvis av de uppfattningar vi själva har i sakfrågan. Eftersom vi båda två tycker att sprutbyte är en självklarhet har vi lättare att ta till oss *förespråkarnas* argumentation, och på motsvarande sätt har vi svårare att ta till oss *motståndarnas* argument.

Den enda genomgående klassificeringen vi gjort i vår studie är att dela in artiklarna i *för* och *mot* sprutbyte, *förespråkare* och *motståndare*. De två grupperna skiljer sig i övrigt på en mängd olika sätt vad det gäller synen på missbruk, svensk narkotikapolitik, etc., och denna indelning gäller bara inställningen till sprutbyte.

Det hade varit intressant och värdefullt att göra en mer grundlig genomgång av mediernas debatt och rapportering av sprutbytet. Tyvärr har det inte varit möjligt. Vi måste begränsa oss för att få ett hanterbart material, utifrån tidsperspektivet. Vi har inte kunnat hitta alla artiklar som finns då sökningarna i de nämnda databaserna inte alltid gett resultat, vilket vi upptäckt när vi hittat artiklar vi borde ha fått träffar på vid tidigare sökningar.

Hur är det sociala problemet konstruerat? Rör det sig om moralpanik, och i så fall, är det moralpanik som blossade upp speciellt under slutet på 80-talet? I så fall är det på grund av förstärkande faktorer som HIV, som knappast kan beskrivas som en moralpanik idag. Vilken utgångspunkt har man? Är det missförhållanden roten till det onda eller är det narkotikan och i detta sammanhang verktygen. Hur skiljer sig *motståndares* och *förespråkares* konstruktioner?

Vi skall försöka förklara det utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, som förklarar sociala problem utifrån människors subjektiva uppfattningar. Sociala strukturer skapas och konstrueras, ett problem är inget självständigt fenomen. (Brante,Heine,Korsnes 1998, s 287) Gatekeepern (se nedan) gör ett urval av vad och vem som skall få vara med i deras tidningar och genom detta urval skapar dagspressen en allmän opinion (Lagerspetz m.fl, 1994, 105).

Vi skall granska en del av nyhetsflödet, den del som dagspressen utgör och fråga vilken bild av sprutbyten som förmedlas till mottagaren. Vår avsikt är inte att skissera en bild av någon objektiv verklighet, begreppets allmänna relevans existerar inte inom socialkonstruktivismen, det är också en social konstruktion. Bilden av sprutbyte, missbruk och missbrukare som dagspressen förmedlar visar en rad skevheter, den ger en bild som på många avgörande sätt skiljer sig från ”verkligheten”.

1.4 Tidigare forskning

Den svenska debatten kring sprutbytet har studerats av Arthur Gould (1994) som publicerat en artikel med det talande namnet *Sweden's Syringe Exchange Debate: Moral Panic in a Rational Society*. Han menar att svenska samhället utmärks av pragmatism och rationalitet, speciellt inom sjukvården. Sverige borde då ha följt WHO: s rekommendationer att införa

sprutbyte. Att man inte gjorde det berodde delvis på politiska faktorer, den restriktiva politiken och institutionella faktorer, som den politiskt styrda sjukvården. Gould menar också att det fanns en klyfta och en rivalitet mellan två yrkesgrupper, bland socialarbetare fanns en konsensus mot sprutbyten och bland läkare fanns en konsensus för sprutbyten. Men det allra viktigaste är den svenska nationalkaraktären, drogerna var en yttre fiende som det svenska folket kunde enas emot. Det råder stor enighet om det politiska målet "ett narkotikafritt samhälle" och den restriktiva narkotikapolitiken. Detta har blivit en nationell besatthet.

Patrik Johansson har skrivit en D-uppsats vars ena del är en innehållsanalys av debatten kring sprutbytet (Johansson, 1997). Johansson menar att det rör sig om två olika sfärer som aldrig riktigt kan mötas, *förespråkarna* värnar om de som redan missbrukar och *motståndarna* värnar de som ännu inte börjat missbruka. Det rör sig helt enkelt om två skilda tankesätt och de två kan egentligen aldrig komma överens. Johansson är kritisk till Goulds slutsatser gällande nationalkaraktär, han menar att det inte skulle finnas några belegg för något sådant. Vidare är han kritisk till huruvida det skulle råda konsensus bland socialarbetare och läkare, det finns läkare som är mot sprutbyte och det finns socialarbetare som är för sprutbyten.

1.5 Bakgrund

Vår problemformulering, syfte och frågor har egentligen inget att göra med huruvida sprutbytesprogram är bra eller dåliga på att förhindra spridning av infektionssjukdomar, huruvida det uppmuntrar till ett ökat missbruk eller mäta någon annan effekt av att erbjuda rena sprutor. Det finns mycket forskning som tar upp dessa frågeställningar. Men för att den oinvidige läsaren skall förstå vår analys av debatten bättre vill vi ge en kort beskrivning av sprutbytesprojekten, dels hur det ser ut internationellt och dels situationen i Sverige.

1.5.1 Internationellt

Internationellt sett är sprutbytesprogram idag en accepterad förebyggande åtgärd. Det är endast i Sverige och några delstater i USA som inte accepterar sprutbyte. Myndigheterna i delstaterna i USA som inte accepterar sprutbyte är rädda för att sådana program skall resultera i ett ökat narkotikamissbruk (Nordegren 1997, 438).

1986 kom rekommendationer från en expertkommitté inom WHO som stödde sprutbyte i förebyggande syfte för att stoppa smittspridningen av hiv och aids bland narkotikamissbrukare, detta ledde till att först Storbritannien och därefter Australien och Kanada snabbt byggde ut sprutbytesprogram och övriga västvärlden följde efter. Nämnas bör att det redan 1984 infördes ett sprutbytesprogram i Amsterdam.

16 år efter WHO: s rekommendationer kan man se att sprutbyte består och utvecklas fortfarande (Aids Council). Idag finns det ett sprutbytesprogram i Australien SAVIVE som är en del av det statliga CNP (Clean Needle Program) som distribuerar 47 000 sprutor/mån och 95 % av sprutorna återlämnas. År 1994 i Spanien delades över 1,1 miljoner rena sprutor och kondomer ut och behandlade över 100 000 missbrukare, inom missbruksvården i Spanien är harm reduction ett honnørsord (RNS). När man i Tyskland ,Frankfurt, började köra ut med buss som delade ut sprutor och gav lite enklare sjukvård resulterade detta i att narkomanernas medicinska tillstånd förbättrades. Innan hade narkomanerna fula infekterade sår och bölder som de aldrig skaffade vård för.

Det finns mycket forskning som visar att sprutbytesprogram är effektiva. Forskaren E C Buning, chef för Amsterdams narkomanvård visar på resultat som att spridningen av hiv och aids smittning bland Amsterdams narkomaner hölls på konstant nivå under slutet av 1980-talet tack vare utdelning av rena sprutor, gratis kondomer och information (Nordegren, 1997, 438).

Trots att det finns många studier som visar att sprutbytesprojekt är ett effektivt sätt att hindra spridning av blodburna sjukdomar bland intravenösa missbrukare så har det dykt upp studier som underblåst kontroversen kring sprutbytesprojekt (Bastos & Strathdee, 2000). Bastos och Strathdee menar att detta beror på att många studier inte räknar med att missbrukare som använder sig av sprutbyte utsätter sig för stora risker. Att man inte tar hänsyn till detta i urvalet och det faktum att många sprutbyten brister, t.ex. vad de gäller täckningsgrad (hur många sprutor och kanyler som delas ut i förhållande till antalet injektioner) gör att flera studier har kunnat visa negativa resultat för sprutbytesprogram.

Socialstyrelsen sammanfattade en rad internationella studier i en skrivelse rörande Socialutskottets betänkande 1999/2000:SoU10 om vissa narkotikafrågor m.m. Deras

sammanfattning av internationella studier (bl.a. genomförda av UNAIDS) visar att ett fungerande sprututbytesprogram förutsätter vissa basfunktioner som:

- Erbjudande av psykosocialt stöd
- Erbjudande om avgiftningsbehandling
- Basal sjukvård
- Sprututbyte
- Desinfektionsmedel
- Välorganiserad administration

”Resultaten från sex regeringsutredningar (se bl.a. Vlahov m.fl. i Public Health Reports, juni 1988, vol. 113, suppl. 1) i USA visar att:

- ”Sprututbyte minskar överföringen av HIV-smitta utan att allvarliga oönskade sidoeffekter har uppstått
- Sprututbyte ökar inte drogmissbruket och bidrar inte till nyrekrytering av intravenösa missbrukare ”

En studie av Hutchinson et al (artikel publicerad i Addiction i juni 2000), gjord i Skottland visar att de som bodde nära sprututbytesprogram hade lägre risk för att dela sprutor än de som bodde längre ifrån.

1.5.2 Sprutbyte i Sverige

När man 1985 började med HIV-tester i Sverige visade det sig att minst 50 procent av Stockholms heroinister redan var smittade, heroinisterna i Skåne däremot, var ännu fria från smitta (Droglexikon). Under 1985 och 1986 upptäcktes de första fallen av HIV-smitta bland narkomaner i Skåne, det rörde sig sannolikt om personer som smittats i Stockholm och sedan flyttat till Skåne.

1986 kom WHO (världshälsoorganisationen) med bestämda rekommendationer för sprutbytesverksamhet, syftet var att förebygga spridningen av HIV och Aids. WHO: s

rekommendation, i kombination med att Skånes narkomaner ännu var fria från HIV-smitta gjorde att narkomanvården och infektionskliniken i Lund i november 1986 startade ett sprutbytesprogram vid infektionsklinikkens mottagning (av bl.a. Kerstin Tunving). I augusti 1987 startades ett liknande sprutbytesprogram vid infektionskliniken i Malmö.

Sprutnarkomaner i Lund och Malmö med omnejd har genom sprutbytesprogrammen möjlighet att under vissa öppettider byta begagnade sprutor och kanyler mot rena. Utöver tillhandahållandet av rena sprutor och kanyler erbjuder man rena kondomer, regelbunden HIV-testning, vaccination mot hepatit B och enklare medicinsk behandling. Man informerar även om smittvägar för HIV och andra blodburna infektioner hjälper missbrukare till kontakter med avgiftning och narkomanvård.

Det handlar till stor del om byte av sprutor och kanyler (Gershagen m.fl., 1999). Enligt en utvärdering gjord vid infektionskliniken på MAS har man mellan åren 1989 och 1997 delat ut totalt 437 944 sprutor och 877 445 kanyler. Av dessa återlämnades 429 846 sprutor (motsvarar 98,2 procent) och 841 558 kanyler (motsvarar 96 procent).

Enligt smittskyddsinstitutet har 796 personer HIV-smittats av intravenöst missbruk mellan åren 1985 och 2000. Av dessa har 583 registrerats i Stockholms landsting, 65 i Malmöregionen och 24 i Göteborgsregionen. Den låga siffran för Göteborg förklaras av att man har en annan drogkultur, amfetaminet dominerar som kan intas oralt. En genomgång av personer som haft kontakt med sprutbytet visade att 30 personer var HIV-smittade. 15 personer smittades innan verksamheten startade. De 15 som smittats efter införandet av sprutbytesverksamheten tillhör samma grupp ("cluster"). En analys av smittspridningen visar att 11 personer förmodligen smittats av samma person som själv smittats i Stockholm och sedan flyttat till Malmö. I flera fall kan det röra sig om sexuellt överförd smitta (Socialstyrelsen).

Kulturella och demografiska skillnader gör att det är svårt att jämföra olika regioner. Den begränsade populationen och det lilla antalet HIV-smittade gör att man inte kan uppfylla kraven på vetenskaplighet så att man kan dra generella statistiska utsagor.

1.6 Fortsatt framställning

Uppsatsens avhandling är indelad i två huvuddelar. Avhandlingen börjar med ett teoriavsnitt där vi under rubriken ”Socialkonstruktivism” redogör för hur sociala problem konstrueras genom kollektiva definitioner. Därefter skriver vi ett avsnitt om pressens roll utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv.

Avhandlingens andra del innehåller jämförelse av debatten i dagspressen mellan 80-talet och 2000-2002-03. Vi beskriver hur missbruk och missbrukare beskrivs i dagspressen och hur *förespråkare* och *motståndare* argumenterar *för* och *mot* sprutbyten. Under den senare tidsperioden gör vi en analys av debatten. Den sista delen av uppsatsen är en sammanfattning. Där sammanställer vi de viktigaste slutsatserna som vi fått fram genom avhandlingen. Avsnittet slutar med en avslutande diskussion.

2. TEORI

2.1 Socialkonstruktivism

Under denna rubrik skall vi förklara teoretiskt hur sociala problem uppstår genom med hjälp av den socialkonstruktivistiska teorin som utgår från att sociala problem skapas genom kollektiv definition.

”Sociala problem kan ses som något aktivt, reflexivt och kollektivt konstruerat, således bli något annat, eller mer, än det fenomenet som det egentligen är.” (Lagerspetz m.fl, 1994,106)

Socialkonstruktivism tillhör den filosofiska genren och drar mot den idealistiska riktningen, som tror att verkligheten ges mening genom tolkningar, begrepp och kategorier som människan konstruerar. Därför saknar också det allmänna begreppet relevans, eftersom det också är en social konstruktion.

Socialkonstruktivismen har ett subjektivt utgångsläge, genom att samhället ses som en mängd interaktioner av interaktiva, intersubjektiva handlingar och processer (Brante,Heine,Korsnes 1998, s 287). Exempelvis kan det utifrån tidningens politiska färg, geografiska läge göras ett urval. Om man t.ex. jämför Sydsvenskan som ges ut i Skåne och har beteckningen oberoende liberal med Svenska Dagbladet som ges ut i Stockholm och har beteckningen oberoende moderat. Är det avståndet till sprutbytesprojekten i Lund och Malmö, tidningens politiska färg eller något annat som avgör hur detta framställs. Detta ger vi vår syn på i vår analys.

Sociala konstruktioner är produkten av återkommande handlingsmönster och hur vi människor värderar dessa mönster. Den objektiva verkligheten förträngs, samhällets normer och värderingar vidmakthålls på diskursiv nivå, genom språket i t.ex. dagspressen (Ibid, 287).

För att kunna göra utvärderingar av sprutbyten har sprutbytet i Lund och Malmö varit projekt i 15-16 år och här har dagspressen återkommande förmedlat olika handlingsmönster och värderingar, positivt och negativt från brukare, forskare, socialarbetare, intresseorganisationer och politiker i dagspressen, som vi återkommer till i vår analys. Institutioner och institutioners makt beror på hur vi värderar dem, som om de är en egen verklighet. T.ex. dagspressen, tror vi på allt de skriver?

”Tyngdpunkten ligger på hur vi subjektivt uppfattar eller erfar strukturer eller institutioners objektiva, verkliga vara” (Ibid, s 287).

Med andra ord existerar det, objektivt sett, inga sociala problem. Det rör sig alltid om en konstruktion av människan. Sociala problem skapas genom en *definitionsprocess*, fenomen som avviker från samhällets normer och värderingar kan genom denna process definieras som ett socialt problem. Det är en ”kollektiv definition”. Det är t.o.m. så att det inte behöver finnas något verkligt problem för att det skall definieras som ett, förföljelsen av häxor är ett exempel på detta (Goode & Yehuda, 1999, 88).

Enligt Christie och Bruun i ”Den goda fienden” är ett etablerat lämpligt socialt problem definierat genom att det inte finns någon som försvarar denna företeelse i det etablerade samhället, utan de som angriper problemet får tvärtom ära utav att göra det (Christie & Bruun, 1985, 199). Det ideala sociala problemet ger också förklaring till flera andra sociala problem som t.ex. ungdomsproblematik, kriminalitet och fattigdom. Detta ursäktar den stora

allmänheten och makthavare från att uppmärksamma och åtgärda andra allvarigare sociala problem.

Ett socialt problem kan få en oproportionellt stor uppmärksamhet och utrymme, Goode och Yehuda pratar om moralpanik (Goode & Yehuda, 1999, 102). Det är svårt att dra en klar gräns mellan sociala problem och moralpanik eftersom begreppen överlappar varandra. Men det finns ett par avgörande skillnader. När man pratar om sociala problem behöver det inte finnas någon lämplig *folk devil* medan en sådan är nödvändig för att man skall kunna prata om moralpanik. En *folk devil* är någon vars beteende på något sätt avviker, kriminella eller missbrukare är en sådan grupp medan t.ex. åldrande människor inte gör det. En annan avgörande skillnad är att graden av oro eller upprördheten inför ett problem är överdriven jämfört med det verkliga problemet. Man pratar inte om ”panik” om någon reagerar över ett verkligt hot, eller snarare i paritet med det verkliga hotet. För det tredje så varierar graden av oro och upprördheten väldigt mycket. Frågan har sina perioder i rampljuset, för att periodvis inte få särskilt mycket uppmärksamhet, det ligger och vilar.

2.2 Pressens roll

Utifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt har media en central roll. Pressen har en aktiv roll i skapandet av sociala problem genom kollektiva definitioner och har olika funktioner som vi skall beskriva här.

Med ett socialkonstruktivt synsätt är tidningar en maktinstitution som skapar och konstruerar definitioner av sociala problem. På den offentliga arenan är pressen en av flera som definierar sociala problem och fyller olika funktioner som (Lagerspetz m.fl ,1994,105) :

- Gate-keeper, en redaktion eller en redaktör gör alltid ett urval för tidningen, bestämmer vilka ämnen och åsikter som skall få vara med i tidningen.
- Dagordning-Agenda-setting, man gör också ett urval genom att bestämma vad som skall diskuteras i tidningen vid varje tillfälle.

- Pressen skapar den allmänna opinionen genom att vara ett medium eller forum där allmänhetens och starka och inflytelsefulla gruppers åsikter sprids.

När tidningarna gör urval för agendan beror besluten inte endast på tidningens eller journalisternas politiska inriktning, utan på konkurrerande frågor och på dramatiska händelser relaterade till det antagande problemet. Ledare och debattartiklar är aktivt bidragande till definitioner av sociala problem, där ges förklaringar till orsaker för sociala problems uppkomst och förslag till åtgärder för att komma tillrätta med problemen (Lagerspetz m.fl, 1994, 106).

Enligt Denis McQuail är medierna en väldigt viktig institution i samhället som bland annat sprider bilder och definitioner av den sociala verkligheten för både enskilda och grupper. Man sätter normer och värderingar. Medierna är en arena där offentliga händelser utspelas, medierna agerar aktivt genom att använda sina resurser makt, kontroll och ledarskap i samhället och institutioner, som i gengäld påverkar media med samma resurser. (McQuail, 1992, s 3)

”Pressen har blivit en dominerande källa för definitioner och bilder av verkligheten.”

(Ibid, s 3)

3. DEBATTEN OM SPRUTBYTEN I DAGSPRESSEN

3.1 Debatten om sprutbyte under slutet av 80-talet

Debatten under slutet av 80-talet var av allt att döma mer balanserad än idag, av vårt urval har vi fått intrycket att *förespråkarna* och *motståndarna* fick ungefär lika stort utrymme i media. I vårt material finns 18 motståndare och 24 förespråkare.

Debatten under slutet av 80-talet skiljer sig på flera avgörande sätt från den senare. HIV och Aids var i mediernas fokus på ett helt annat sätt än det är idag. Sprutbytesprogrammets vara eller inte vara upprörde många känslor och debatten var många gånger infekterad. I vårt urval av artiklar finns ett par talande rubriker som t.ex. ”Vi tror inte på dödsstraff för narkotikamissbruk” och ”Fri spruta kan bli jungfrusil”. Både förespråkare och motståndare

till sprutbytesprogram målade upp bilder som kunde te sig skrämmande. En av *förespråkarna* skrev följande om Aids:

"...en av mänsklighetens värsta farsoter, som kan hota både våra personliga förhållanden och hela vårt samhällssystem." (SvD, 890116)

En av *motståndarna* till sprutbyte målar också upp bilder av vad som kan komma att hända om man erbjuder rena sprutor till narkomaner:

"[vem] kan med hundra procentig säkerhet garantera att inga små tonåringar i sin hand får just en "gratis spruta"...då kan det vara just en sådan spruta som kan bli en del av jungfrusilen för någon ny injektionsmissbrukare." (SvD, 881120)

Något annat som befarades hända om man tillät sprutbyten var att de använda sprutorna skulle hamna på villovägar:

"Hamnar de hos renhållningsarbetarna, på lekplatserna bland lekande barn eller på våra offentliga toaletter." (SDS, 881205)

En annan skillnad är att man språkligt använder olika uttryck för verksamheten, *förespråkarna* för sprutbyte omnämner sprutorna vanligtvis som "rena" medan *motståndarna* i hög grad kallar sprutorna för fria. *Förespråkare* respektive *motståndare*:

"Lyckligtvis kan det begripliga och hedervärda motståndet mot "fria sprutor" delvis bygga på ett semantiskt missförstånd. ...Vad de svenska försöken gäller ... är "rena sprutor" i välkontrollerade utbytesformer" (DN, 881129)

"Bör man ge klottrare gratis färg...? Ska vi dela ut kofotsverktyg till inbrottstjuvar? Knark till knarkare? ...ungefär samma sak ... som förslaget att ge knarkare fria och gratis sprutor." (GP, 890212)

Förespråkarna respektive *motståndare* ser också olika på farorna med, å ena sidan missbruk, å andra sidan HIV:

"Av två onda ting – narkomani och HIV – är det senare odiskutabelt det värsta." (SDS, 881202)

"Folk dör fortfarande i mycket högre utsträckning av överdoser och missbruksrelaterade sjukdomar än av aids" (SDS, 890127)

Bland förespråkarna till sprutbyte fanns ett par flitiga debattörer, främst Barbro Westerholm med 5 artiklar och Kerstin Tunving med 8. Båda två läkare och då ordförande och vice ordförande för Läkare mot aids. Kerstin Tunving var dessutom överläkare vid narkomanvården i Lund och ansvarig för sprutbytesprojektet. Av de övriga förespråkarna är de allra flesta även de läkare. Bland motståndarna till sprutbytet var det i högre grad socialarbetare som var tongivande, men även politiker och företrädare för Hassela och FMN (Föräldraföreningen Mot Narkotika). Det tycks alltså ha funnit en motsättning mellan läkare och socialarbetare vilket även en artikel tar upp:

"Det är en uppenbar risk att frågan om fria sprutor uppfattas som en del i denna historiska konflikt" (DN, 881130)

Nils Bejerot bör nämnas i sammanhanget, han var kritisk när man 1967 receptbelagde sprutor och kanyler, en kritik han återupprepade 1985 där han jämför narkomani och alkoholism:

"Uppkomsten av alkoholism ... berörs inte nämnvärt av tillgången på tomflaskor och rena snapsglas, injektionsmissbruket sprids ... med eller utan tillgång på rena sprutor och spetsar." (SvD, 850810)

Ett och ett halvt år senare tycks han ändrat uppfattning i frågan om sprutorna, men han är då lite svårtolkad. Det rör sig om polemik med Kerstin Tunving, och det verkar som Bejerot ändrat sin uppfattning i frågan eftersom en kriminalisering av allt icke-medicinskt bruk av narkotika var förestående:

”Så länge det är fullt tillåtet och lagligt att knarka i Sverige bör det inte heller vara förbjudet att göra det med rena sprutor Vi är därmed framme vid frågan om en kriminalisering av all icke-medicinsk befattning med narkotika, inklusive själva konsumtionen.” (SvD 870330)

Ett vanligt argument *mot* sprutbytesprogram var att det strider mot den restriktiva narkotikapolitiken, man menar att det är ett första steg mot en liberal narkotikapolitik. Det handlade om ett vägval, antingen försvarar man svensk narkotikapolitik eller så ger man upp. I förlängningen av detta menade man att en restriktiv narkotikapolitik och en offensiv narkomanvård var det bästa sättet att bekämpa både missbruk och HIV-smitta. Ett annat viktigt argument *mot* sprutbyten var att det innebar ett dubbelt budskap och detta dubbla budskap skulle leda till ett ökat (injektions) missbruk.

Ett flertal av artiklarna ifrågasätter effekterna av sprutbytesprogram. Många *motståndare* hänvisar till andra länder som haft tillgång till sprutor men ändå haft många HIV-smittade narkomaner. Många hänvisar också till Göteborg som haft en begränsad spridning av HIV. Man kan helt enkelt inte bevisa att sprutbytesprogram skulle leda till minskad smittspridning.

Förespråkarna hävdade att sprutbytesprogram handlade om en smittskyddsåtgärd, många menade att det inte alls har med narkotikapolitik att göra. Det är en medicinsk åtgärd som inte på något sätt strider mot den restriktiva narkotikapolitiken. Vidare hävdar många av *förespråkarna* bara för att man delar ut rena sprutor skulle det inte innebära något dubbelt budskap.

3.2 Missbrukaren och missbruk i tidningsartiklar 2000-2000-03

Vi kommer här att lägga fram vårt empiriska material om hur *motståndare* och *förespråkare* för sprutbyte har gjort urval av hur de vill beskriva missbruket och missbrukaren, och grupper ur hela missbruksgruppen. Av 40 artiklar är det 18 artiklar som beskriver missbruk, missbrukare.

De artiklar som är *mot* sprutbyte ger en bild av missbrukaren som finansierar missbruket genom att begå rån och bostadsinbrott och injektionsmissbrukare är människor som fastnat i

en destruktiv spiral, de är även lätta att etablera kontakt med, ofta hjälpsökande. Missbrukslivet betalas av samhället genom understöd och brott som inte bestraffas. Detta beror på den liberala slappheten som tror att missbrukarna är offer för sina omständigheter och har inte möjlighet att påverka dessa omständigheter. Från hela gruppen missbrukare har ett urval gjorts, man beskriver unga människor som är missbrukare och hur missbruket ser ut, t.ex.:

En 14-15 årig haschmissbrukare får många av oss att inte ens höja på ögonbrynet än mindre sucka över utvecklingen. För sådan har utvecklingen blivit jämfört med bara de senaste fem tio åren bakåt i tiden. Allt fler och yngre testar idag allt i drogväg de kommer över verkar det som. (Exp/KvP/GT, 020216)

”Unga människor som blivit beroende av narkotika får ofta fortsatt sitt missbruk ostört tills överdos eller självmord avslutar deras missbruk.” (Svenska Dagbladet ,000701)

I textmängd får beskrivningen ungdomars missbruk något större utrymme än av den beskrivne missbrukaren. De artiklar som är för sprutbyte beskriver generellt mest injektionsmissbrukare och injektionsmissbruk. De beskrivs som att de tar lång tid att motivera till vård och har flera misslyckade vårdförsök bakom sig och har långvariga sociala problem, är fysiskt och psykiskt nergångna. Man beskriver hur svenska narkomaner dör på gatan, t.ex. dör heroinister för att de inte får tillgång till metadon behandling. Man hävdar att antalet narkomaner och dödsfall har ökat i hela Sverige i slutet av 1990-talet.

Förespråkarna har gjort urval när det gäller att beskriva ur hela missbruksgruppen och då är det två grupper som är utvalda. Det är främst de missbrukande unga och medelålders kvinnor och deras missbruk dagspressen har valt att beskriva, men även här gruppen ungdomar. Kvinnorna har för det mesta varit fosterhemsplacerade eller haft dåliga hemförhållanden. Av de missbrukande kvinnorna som har egna barn, har dessa barn blivit omhändertagna och fosterhemsplacerade p.g.a. mammans missbruk. Det är vanligt att missbruket har börjat med lättare droger i tonåren som efterhand övergår till tungt injektionsmissbruk som finansieras genom kriminalitet och prostitution, någon kvinna har suttit mycket i fängelse. Det ges också förklaringar till varför vissa kvinnor hamnar i missbruket:

” -De har aldrig blivit sedda. Nästan alla tjejer som kommit till mig har vuxit upp med våld och övergrepp” (Exp/KvP/GT, 010805)

Kvinna 31 år idag, som använt heroin från 19-års ålder säger:

”- När vi går på gatan finns det inte så mycket att göra. Det är liksom redan för sent. Kanske det hade gått bättre om vi fått stöd som små” (Exp/KvP/GT, 010805)

De par som beskrivs i artiklarna är bägge injektionsmissbrukare och byter sprutor på Sprutbytesprogrammet. Den yngsta killen som är 24 år, beskrivs som att missbruket inte syns på honom, men han och hans tjej är arbetslösa och hemlösa. Tjejen prostituerar sig och har injicerat heroin så länge att hon har svårt att hitta vener för injektion. I dessa artiklarna är det även här kvinnorna som beskrivs eller citeras mest.

En artikel i Sydsvenska Dagbladet, 020116, beskriver den missbrukande mannen som är i 40-års åldern, han har börjat sitt missbruk i tonåren, under lång tid missbrukade han amfetamin, men gick sedan över till heroin. För att finansiera sitt missbruk är han ständigt kriminellt aktiv. På ett höjt pris på heroin har han dragit ner på sitt missbruk och känner sig motiverad till att sluta, hans tjej har fått plats på ett behandlingshem.

Han beskriver missbruket:

”- Det här livet är ett helvete. Den lycklige narkomanen finns inte.” (SDS 020116)

Genomgående för de flesta som beskrivs i artiklarna för sprutbyte är att de är trötta på sitt missbruk och känner sig motiverade för att kunna tänka sig att sluta med narkotikan. När förespråkarna beskriver ungdomars missbruk och missbrukare, ger artiklarna en mycket kort beskrivning t.ex.:

”Tillgången på narkotika har ökat och alltfler ungdomar prövar” (Exp/KvP/GT 010205)

I en artikel beskrivs skrämselfpropaganda som används mot narkotikan ge minskat förtroende för vuxna eftersom det finns lustfyllda effekter av missbruket som aldrig ges i droginformationen till ungdomar.

3.2.1 Hur beskrivs missbrukare och missbruk i dagspressen 2000-2002-03?

För att väcka opinion *mot* skadelindrande insatser som t.ex. sprutbyte beskrivs missbrukaren som kriminell och en samhällsparasit i en desperat jakt för att finansiera sitt missbruk. *Motståndarna* anser att detta beror på liberal slapphet och skall inte accepteras, det finns inget tillräckligt starkt försvar eller argument för missbrukaren. Att missbrukare är lätta att etablera kontakt med och hjälpsökande är ett vanligt argument. Socialstyrelsens utvärdering visade att sprutbytesprogrammen var ett bra sätt att skapa kontakt. *Motståndarna* vill istället framhäva missbrukaren som ständigt hjälpsökande och lätt att etablera kontakt med, den kontaktyta som skapas skulle kunna ersättas med något annat.

Människan har fastnat i en destruktiv spiral när man är injektionsmissbrukare. Detta är också en social konstruktion, vårt samhälle är inte anpassat för injektionsmissbrukare. När man diskuterar delmålen för att närma sig "Det narkotikafria samhället" menar man ibland att "det skall vara svårt att knarka". Effekterna av detta resonemang kan bli att injektionsmissbrukaren drivs ned i en ännu mer destruktiv spiral. *Motståndarna* till sprutbyte lägger tonvikt på ungdomars missbruk och tycker att ungdomsmissbruket har blivit nonchalerat, som Christie och Bruun skriver i den "Den goda fienden" är det ideala sociala problemet något som kan ge förklaring till andra sociala problem t ex ungdomsproblem, och det finns ingen som försvarar detta, utan får ära av att ta avstånd från detta (Christie & Bruun, 1985, 199).

Vid argumentation *för* sprutbyte beskrivs generellt missbrukaren som i behov av vård och hjälp på många viktiga områden för att kunna leva ett bättre liv. Var är det svenska samhällsansvaret när missbruket ökar och människor dör innan de får den hjälp de skulle ha rätt till som samhällets medborgare?

Man märker en tydlig polarisering i debatten. Flera *motståndare* anser att samhället borde använda "tuffare tag", mot narkotikan. Man förespråkar åtgärder som drogtestar på minderåriga, kräkmedel och tvångsvård, som i högsta grad skulle kränka individens integritet. *Förespråkarna* anser att samhället inte utgår från missbrukarens behov och missbrukaren får för lite hjälp i samhället. När det gäller ungdomsmissbruk- och missbrukare anser *motståndarna* att samhället fokuserar tillräckligt på ungdomars missbruk. Många

förespråkare som beskriver ungdomsgruppens missbruk, konstaterar att missbruket breder ut sig i dessa grupper.

Precis som *motståndarna* till sprutbyte har *förespråkarna* för sprutbyten också en väldigt subjektiv beskrivning i sitt urval när det gäller att framhäva en grupp ur hela missbruksgruppen, här läggs tonvikten på att beskriva den injektionsmissbrukande kvinnans bakgrund, vägen till det tunga missbruket och hur det finansieras. Här ges också förklaring till varför de hamnat i missbruket och vad som skulle ha kunnat hjälpa dem att klara av sin uppväxt bättre och som kunde ha gett dem andra förutsättningar att leva ett vuxet liv.

Detta är dock inte en heltäckande beskrivning av hur missbruk och missbrukaren ser ut och är i verkligheten. Som socialkonstruktivismen beskriver är vi subjektiva i vårt skapande av sociala problem, vi ser vad vi vill se. Den objektiva verkligheten förträngs, samhällets normer och värderingar vidmakthålls genom språket.

Inom narkomanvården är kvinnan en minoritet, ca 25-30 % utgörs av kvinnor (Nordegren 1997, s 255). I dagspressen 2000-2002-03 lyfts den missbrukande kvinnans situation fram på ett sätt att det kan tolkas som dominerande inom missbrukargruppen. Mannen som är den dominerande missbrukargruppen är endast med i 1 artikel. I media fokuseras det ofta på det som är avvikande. En kvinnlig sprutnarkoman lämpar sig synnerligen väl för detta. Dels gör den kvinnliga missbrukaren gör ett större brott, eller avvikelse från sin könsroll än vad en manlig missbrukare gör mot sin, och dels är andelen kvinnliga missbrukare betydligt mindre. En hund som biter en människa är ingen nyhet men det motsatta är en nyhet som kan få mycket stor spridning.

CAN:s resultat visar att den regelbundna användningen av narkotika för ungdomar, dvs att de har använt sig av narkotika de senaste 30 dagarna är år 1999, 2 % av skolelever i årskurs 9 och 1998 var det 3 % av de mönstrade som använts sig av narkotika de 30 senaste dagarna (<http://www.can.se/>). Att fler ungdomar prövar narkotika visar på en attitydförändring hos en del ungdomar. CAN:s rapport år 2000 om drogutvecklingen visar att år 1999 har 9 % av pojkarna och 7 % av flickorna i årskurs 9 har prövat narkotika (Statens Folkhälsoinstitut). Experimentellt bruk har mer än fördubblats under 1990-talet. Både motståndare och förespråkare till sprutbyten har gjort urvalet bland missbruksgruppen att visa på ungdomars

missbruk, enligt statistiken från CAN är ungdomsgruppen endast en liten del av missbruksgruppen.

3.3 Debatten i dagspressen 2000-2002-03

I detta avsnitt presenterar vi vårt empiriska material av hur dagspressen argumenterar *för* och *mot*, vilka argument som används och vilka som är vanligast.

När vi har studerat hur man argumenterar *för* sprutbytet är den dominerande argumentationen skadereduceringsperspektivet. Skadereducering innebär att narkomanen kommer till sprutbyten för att byta sprutor och hindras från att smittas och sprida hiv och hepatit. Man får också information om hur hiv och aids spridning hindras, regelbunden hiv-testning och hur man injicerar utan att få skador och infektioner, vaccineringsprogram för hepatit A och B, kondomutdelning, läkarbesök, kuratorssamtal, barnmorska. Ex från några av artiklarna på hur man argumenterar för skadereducering :

Det som från början betraktades som sidoeffekter har blivit allt intressantare. Att kunna bedriva basal sjukvård och begränsa spridningen av smittsamma sjukdomar inom en utsatt grupp, som annars sällan söker sig till ordinarie sjukvård, har ett särskilt värde ur folkhälsosynpunkt. Som exempel nämns att testa och vaccinera narkomaner mot gulsot, att spåra smittspridning. (Sydsvenska Dagbladet, 011105)

”Det är oerhört viktigt! De tar hand om infektioner när man sticker fel, tar regelbundna prover och hjälper till rent praktiskt om man vill in på avgiftning eller behandling. Om de lägger ner det så kommer många fler att dö och bli smittade” (Exp/KvP/GT 020104)

” I Malmö har det inte skett någon ökning av hiv medan antalet smittade ökat ganska kraftigt i Stockholm. Därför tycker jag att idén borde prövas även här.” (Aftonbladet 010828)

Ett annat vanligt argument i artiklarna *för* sprutbyte, är att kritik mot visionen ”ett narkotikafritt samhälle” och svensk narkotikapolitik om denna tillåts strida mot åtgärder som t.ex. sprutbytesprogrammen:

”Man ruckar inte på svensk narkotikapolitik i första taget. Den ideologiska kompassnålen pekar alljämt mot det narkotikafria samhället, och då passar sådant som sprutbyte och omfattande metadon program dåligt in.” (Exp/KvP/GT 020104)

”Policyn om ett narkotikafritt samhälle borde överges eftersom den krockar med de sprutbytesprogram som kan rädda utsatta människors liv” (Aftonbladet 020306)

Ett vanligt förekommande argumentet som används av *förespråkare* är att betona dess psykosociala funktion, en möjlighet att motivera till ytterligare insatser som avgiftning och behandling och en viktig kontaktyta mellan samhälle och missbrukare. Detta anser många vara ett viktigt argument för att sprutbyte borde permanentas i Lund och Malmö och utökas till andra städer.

Att missbrukare som deltar i sprutbyte inte blir HIV-smittade, i slutet av år 2001 skrivs det att det inte har varit någon hivsmitta mellan narkomaner i Skåne detta år. De flesta bedömare anser att vi kan tacka Sprutbytesprogrammen för detta, medan hivsmittan mellan narkomaner har ökat i övriga Sverige.

Artiklar som använder argumentation som följer nedan nämns som högst vid några tillfällen är att förespråkarna är kritiska mot att politiker och debattörer som anser att sprutbyte skulle ge fel signaler, att sprutbytet inte ökar det intravenösa missbruket. Kritisk mot socialminister Lars Engqvists motstånd till att permanenta sprutbyten och beskriver det som att Engqvist driver ett korståg mot narkotikan och att stänga sprutbyten är en del i kampen mot narkotikan som skulle innebära att fler narkomaner skulle bli smittade och dö p.g.a. förlust av de positiva effekter sprutbytesprogrammen har.

Vid enstaka tillfällen har förespråkarna argumentation som bättre behandlingsmöjligheter i Skåne som en förklaring till att hiv-smittade narkomaner flyttar till Skåne län och sprutbyten är av akut humanitära skäl och mer humanism inom narkotikapolitiken.

Motståndarnas argumentation utgår från ett legalt perspektiv. *Motståndarna* betonar den politiska målsättningen, ”ett narkotikafritt samhälle”. Det är samhällets ansvar att ha en restriktiv politik för att på så sätt skydda samhällets medborgare mot narkotikan:

”Idag är användning av narkotikaklassade preparat kriminaliserad. Men krasst uttryckt understöder smittskyddsprogrammen injektionsmissbrukaren i sin kriminalitet.”
(Exp/KvP/GT 011221)

”Att införa sprutor är att ge efter för de knarkvänliga krafterna ... Att hjälpa en narkoman att upprätthålla sitt missbruk med fria sprutor är inte att hjälpa en människa ur en svår situation, utan att stödja en människas nedbrytning” (Dagens Nyheter, 000517)

”Det enda rätta är att slopa projekten, vilket vi moderater krävde, när frågan senast behandlades i riksdagen, och i stället satsa på förebyggande åtgärder och vård helt inriktade på att befria missbrukaren från beroende.” (Exp/KvP/GT 000521)

Ett annat vanligt argument är kritik *mot* att sprutbyten skulle vara kontaktskapande som framkommit i Socialstyrelsens utvärdering och är ett argument för att sprutbyten skall få permanentas t.ex.:

”Kontakt med missbrukare måste väl rimligen syfta till att försöka förändra deras livssituation, men några sådana effekter kan inte utläsas av de hittillsvarande sprutprojekten.” (Exp/KvP/GT 000521)

Ett annat vanligt argument som *motståndarna* till sprutbytet använder är att de skadereducerande effekterna med sprutbytet inte är uppnådda, de menar att förebyggandet av spridning av framför allt HIV inte kan säkerställas t.ex.:

”Socialstyrelsen gjorde en stor utvärdering 1992 som visade att Malmö inte hade bättre resultat än Göteborg när det gäller bekämpning av hiv eller hepatit bland injektionsmissbrukare. 1998 hade Malmö 3 nyregistrerade fall av hivsmittade injektionsmissbrukare. För Göteborg var siffran samma år 0.” (Svenska Dagbladet, 000207)

Ett argument som är lika vanligt är att missbrukare inte behöver sprutor, utan det är vården av missbrukare som är det viktiga.

”Rena sprutor hjälper ingen i ett samhälle utan solidarisk vårdpolitik.” (DN, 000530)

Motståndare anser i enstaka artiklar att sprutbyten ger fel signaler, att Sverige skulle ha gett upp kampen mot narkotikan och vara på väg mot liberalisering. Sprutbyte signalerar uppgivenhet och cynism i kampen mot narkotikan. Man vill ha ännu hårdare tag. Det är inte samhällets ansvar att ge narkomaner rena sprutor.

3.4 Jämförelse av debatterna mellan slutet av 80-talet och 2000-2002-03

Under slutet av 80-talet var HIV på ett helt annat sätt i fokus. Sprutbytet befarades leda till fler narkomaner på 80-talet. Men under den senare perioden har denna spekulation reviderats till att *förespråkarna* skriver att det inte har visat sig att det skett någon nyrekrytering av narkomaner p.g.a. sprutbyten och det finns heller ingen *motståndare* i våra artiklar som använder argument som att sprutbyten skulle öka nyrekrytering av narkomaner i Sverige. I en artikel beskrivs missbrukssituationen i en Vitrysk stad. Man undrar om sprutor har gjort narkotikan mer tillgänglig. Det antyds att det är så utan att det sägs rakt ut och en oinvigd läsare kan få en bild av detta. Under den tidigare tidsperioden minskade missbruket av narkotika i Sverige, men under den senare tidsperioden har missbruket av narkotika ökat i Sverige. Visserligen fick vi genom vår sökning fram fler *förespråkare* än *motståndare* till sprutbyte i debatten under slutet av 80-talet men skillnaden var inte så stor som den senare perioden. Det verkar som att debatten har svängt till förmån för sprutbytet.

Under 80-talet figurerade läkare och socialarbetare mer i debatten, under 2000-talet är båda grupperna mindre representerade. Detta innebär att man inte kan se samma påtagliga klyfta mellan socialarbetare och läkare, men detta är det svårt att ge svar på. En anledning till detta kan vara att narkomanvården skurits ner och att den inte sysselsätter lika många socialarbetare. Forskare och journalister är mer representerade under den senare perioden än under slutet av 80-talet.

Många som *förespråkar* sprutbyte betonar under den senare perioden den psykosociala insats som ges i samband med byte av sprutor. Man poängterar också behovet av detta och narkomanernas svåra situation. Samtidigt framhävs inte smittskyddsaspekten lika mycket, dels eftersom man ibland tar den för given och dels p.g.a. att det inte går att bevisa. Under 80-

talet tog man förvisso upp narkomaners utsatta situation men sprutbytet handlade uteslutande om att begränsa smittspridning.

En del *motståndare* befarade att sprutor hamnar ute i samhället, bland lekande barn i sandlådor och på offentliga toaletter under den tidigare debatten. Några liknande argument har vi inte hittat under den senare perioden.

Missbrukaren och missbruket beskrivs i större grad på individplanet under den senare perioden. Varken under 80-talet eller på 2000-talet är det någon *motståndare* som har ett individuellt perspektiv i meningen att artikeln handlar om en narkoman som använder eller skulle kunna dra nytta av sprutbyte. Detta kan bero på en större samhällsförändring, samhället har blivit mer individualiserat. Under båda perioderna beskriver man främst kvinnliga missbrukare.

Under slutet av 80-talet kunde man kanske med rätta prata om att debatten om sprutbytet handlade om moralpanik. (HIV, homosexualitet, tillfälliga sexuella förbindelser, ungdomar, narkotika) Sprutbytet var ett förkastligt uttryck för ”drogliberalism”. När man debatterar frågan idag finns det inte samma hätska motstånd till detta, och till viss del hör det säkert samman med det faktum att inte många av farhågorna man hyste har besannats. Vidare är det inte lika lätt att hävda svensk narkotikapolitikens förträfflighet, en rad omständigheter gör att förespråkarna av denna politik inte är lika ”självssäkra” längre. Trots skärpningar av lagar har missbruket ökat till samma nivå som rekordåren under slutet av 70-talet.

Debatten under den tidigare perioden handlar artiklarna bara om sprutbyten, men under den senare tidsperioden är det vanligare att sprutbytesfrågan kommer in som endast en del av diskussionen om narkotikapolitiken i ett flertal artiklar.

3.5 Analys av debatten i dagspressen 2000-2002-03

Under den senare perioden av artiklar *för* och *mot* sprutbyte, som vi nu skall analysera utifrån socialkonstruktivistisk teori fanns det 40 artiklar som argumenterar *för* eller *mot* sprutbyte, fördelningen mellan *för* och *mot* är 32 artiklar *för* och 8 artiklar *mot* sprutbyten. År 2000-2002-03 är det *förespråkarna* för sprutbytesprojektet som är dominerande i debatten om

sprutbytesprojekten i Lund och Malmö. De flesta debattörerna är läkare, forskare, intresseorganisationer, journalister och politiker.

Eftersom att *förespråkare* för sprutbytesprogrammen får ett större utrymme ligger det nära till hands att tolka det som att dagspressen skulle gynna dessa i debatten, de får lättare tillträde till media. Det finns dock flera saker som talar emot detta. Ungefär samma tidningar gav *förespråkare* som *motståndare* ungefär lika mycket utrymme under slutet av 80-talet, både *förespråkare* och *motståndare* uppfattade att debatten var balanserad. Många av de argument och farhågor som *motståndarna* framförde under denna tid har inte kunnat påvisas, och detta kan antas ha påverkat debatten. Missbruket har inte ökat till följd av sprutbytesprojekten, de använda sprutorna lämnas tillbaka i hög omfattning och mycket tyder på att sprutbytesprojekten har minskat smittspridning av HIV och hepatit.

När HIV och Aids började spridas bland intravenösa missbrukare under mitten av 80-talet sågs de av många som ett av de största hoten mot den normala befolkningen (Tops, s.231, 2001). Till skillnad från homosexuella män hade drogmissbrukare sexuella kontakter med vanliga människor, till exempel genom prostitution. Mer än någonsin var missbrukare ett hot gentemot det svenska samhället.

Vi kan inte prata om någon panik vad det gäller HIV och Aids idag, det är inte ett "*hot ... mot hela vårt samhällssystem*" (SvD, 890116). Smittspridningen har inte varit så omfattande som det av många befarades och det finns dessutom bromsmediciner. Paniken borde under 80-talet ha gynnat *förespråkarna*, och det borde ha kunnat bli en svängning när paniken kring Aids la sig, något sådant har vi inte kunnat se.

Det kan också vara så att *förespråkarnas* argumentation "säljer bättre" än vad *motståndarnas* argumentation, projektet avviker från den svenska restriktiva narkotikapolitiken eftersom det inte primärt syftar till drogfrihet. Målet ett narkotikafritt samhälle råder det stor enighet om. Tidigare har sprutbyten ansetts som väldigt kontroversiellt och ifrågasatts mer i dagspressen, men nu tycks det som att trenden har vänt.

Svensk narkotikapolitik har mer motvind under 2000-talet. Både bruk och missbruk av narkotika ökar och svensk narkotikapolitik har under den senaste tioårsperioden inriktats mer på restriktiva och repressiva åtgärder och mindre på vård och behandling. Allt fler debattörer

börjar ifrågasätta den narkotikapolitik som förs idag vilket speglas i dagspressen. Här har dagspressen med sin roll som gatekeeper en avgörande roll som väljer ut ämnen och åsikter som skall få vara med i tidningen och utifrån denna mall görs en Dagordning-Agenda-Setting, vad som skall diskuteras den aktuella dagen.

Gate-keepern och Dagordning-Agenda-Setting utgår från att åsikter och ämnen skall ha ett värde som når ut till en bred läsarkrets. Debatten om sprutbyten är fluktuerande, den kommer i skov, vi kan se att när det kommer utvärdering från socialstyrelsen av sprutbyten, resultat om hiv-smittan i Sverige och propositionen ”Regeringens handlingsplan mot narkotika” blir det debatt, det räknas av dagspressen som läsvärt för en bred läskrets. När tidningen gör sitt urval och skapar sin Dagordning-Agenda-Setting beror besluten inte bara på journalister eller tidningens politiska färg, det handlar också om konkurrerande frågor om något nytt eller dramatiskt har inträffat vad det gäller sprutbytesprojekt. Debatterna har varit till *förespråkarnas* och sprutbytets fördel. Däremellan kan man hitta några enstaka artiklar om sprutbyten. Allmänheten kan uppfatta denna debatt som att detta är de vanliga normerna och värderingarna, och då har dagspressen lyckats med en kollektiv definition: att sprutbyten är en positiv insats och skall få vara kvar, t.o.m. permanentas och utvidgas till andra län.

Det är tydligt att det finns en polarisering *för* och *mot* sprutbyte. Det vanligaste argumentet För sprutbyte är skadereducering och enligt *förespråkarna* är skadereduceringen effektiv på sprutbytena, i slutet av år 2001 gick så gott som hela dagspressen ut med meddelande om att ingen hiv-smitta hade skett mellan injektionsmissbrukare i Skåne, däremot hade HIV-smittan mellan injektionsmissbrukare i övriga landet ökat, detta förklarades med att sprutbytena hade gjort en stor insats. Under denna period fanns det inga artiklar från *motståndarna* att det inte skulle vara så. Tidigare har *motståndarna* hävdade att sprutbytena inte har uppnått någon skadereducerande effekt, utan istället menar de att det finns bättre resultat på orter som inte har sprutbyten *Motståndarna* till sprutbytesprojekten hänvisar till det faktum att Göteborg har färre HIV-smittade missbrukare än Malmö. Man hänvisar till socialstyrelsen men tar inte upp deras förklaring till detta, dels att flera av missbrukarna har flyttat till regionen, dels att flera smittats innan man startade projektet och slutligen att en del av fallen förmodligen är sexuellt överförda.

Man får hela tiden utgå ifrån att dagspressen gör ett urval, om de hade velat framhäva *motståndarnas* synpunkter på sprutbyten, kunde de ha valt att skriva fler artiklar om

motståndarnas argumentationer och inte ta med så många artiklar av *förespråkarnas* argumentation. På så sätt konstruerar dagspressen en allmän opinion genom sina subjektiva urval.

Motståndarna till sprutbyte skapar och konstruerar sprutbyten som bidragande till narkotikamissbruket som är ett socialt problem. Genom sprutbyten stöds en kriminell handling, *motståndarna* hänvisar till ett legalt perspektiv, innehav och ickemedicinskt bruk av narkotiska preparat är olagligt. Detta väcker känslor hos läsarna för att vi ska illustrera svenskens attityd till legalisering av narkotika visar statistik i DN:s Temoundersökning att mer än 90 % av ungdomar mellan 16-29 år är mot legalisering och det är någon procent mindre än för de som är äldre (DN, 011020). Här vill *motståndarna* skapa opinion mot sprutbyte med vetskap i bakfickan att svenska folket inte vill legalisera narkotikamissbruk. Budskapet ger signaler som samhällets ansvar är att begränsa missbruket, inte att indirekt uppmuntra till fortsatt missbruk. Ett narkotika fritt samhälle skall skapas genom den restriktiva lagstiftningen som Sverige har.

Motståndarna fortsätter sin argumentation med att narkotikamissbruk skall bekämpas främst utifrån ett legalt perspektiv och minskas med vård som tvångsvård och drogtester. Många *motståndare* förespråkar samtidigt frivilliga behandlingshem och öppenvårdsinsatser, det har visat sig att de ger bättre resultat än legalisering (sprutbytet är en början på en legalisering). Men frågan är vem de argumenterar mot, i vårt material finns ingen som vill släppa narkotikan helt fri. En del debattörer är kritiska till kriminaliseringen av bruket men det är inte samma sak som att ”släppa eländet fritt” (SvD, 000701).

Av de tidningar som vi har med av dagspressen är det tydligast utifrån det urval av artiklar som vi gjort att Sydsvenska Dagbladet är den tidning som endast har med artiklar *för* sprutbytet och Svenska Dagbladet är den tidningen som endast har artiklar med *mot* sprutbyten. Skåne har från början sagt ja till att ha sprutbytesprojekt på försök och har från början haft en positivare syn till sprutbyte. Tvärtom är det för Stockholm, de har sagt nej till sprutbytesprojekt från början och håller fortfarande fast vid detta.

När vi skulle granska hur missbrukaren framställdes i dagspressen var det första som slog oss att det bara var *förespråkare* för sprutbyte som beskrev missbrukaren på ett individplan. Det är förmodligen så att man oroas för olika grupper. *Förespråkarna* värnar om de som är

injektionsmissbrukare, *motståndarna* värnar om de som ännu inte provat narkotika eller möjligen de som provat men inte injicerat.

Något intressant vi fann i vår genomgång var det sätt *förespråkarna* beskriver den enskilde missbrukaren som byter sprutor. Av de narkomaner som besöker sprutbytet utgör kvinnor en knapp fjärdedel, men i de artiklar vi granskat utgör de en majoritet. Vidare beskriver man hennes bakgrund som väldigt trasslig och läsaren får förklaringar till varför hon hamnat i denna situation. På detta försöker man genom val av intervjuperson och genom sättet hon framställs väcka sympati för missbrukaren och indirekt väcka stöd för sprutbytet.

4. SAMMANFATTNING

Vi har granskat debatten i dagspressen som förts kring sprutbytet under två perioder, dels under slutet av 80-talet och dels under början av 2000-talet. Vi har valt både morgontidningar och kvällstidningar och sökt, dels genom databaserna Presstext och Mediarkivet (kompletterat med någon artikel från Aftonbladets egen sökmotor) och dels genom Bibliotekstjänsts Artikelsök. Vi gjorde ett urval utifrån det vi fick fram och tog bort artiklar som inte kunde tillföra vår uppsats något, kvar hade vi 42 artiklar från den tidigare perioden och 40 artiklar från den senare. Vi har gjort en kvalitativ innehållsanalys för att kunna få fram huvuddragen i debatten. Vi valde två perioder för att kunna göra en jämförelse och se om det skett en förändring under 90-talet.

Debatten om sprutbytesprogrammen skiljer sig på flera sätt mellan de två perioderna, före och efter 90-talet. För det första har debatten svängt till *förespråkarnas* fördel och för det andra är debatten inte lika "het" idag. Vår bedömning är att det beror på en mängd olika faktorer. Sprutbytet har idag drivits på försök i projektform sedan 1986 i Lund och 1987 i Malmö, vilket enligt de flesta bedömare har gett ett flertal positiva effekter. Flera som man inte förutsåg och inte förekom i debatten. Detta har naturligtvis spelat en roll i debatten under den senare perioden. HIV och Aids ses inte som samma hot idag som det gjorde under 80-talet vilket säkert bidragit till att debatten svalnat. Då befarades missbrukare sprida HIV till den övriga "normala" befolkningen, idag gäller frågan om missbrukaren skall ha möjlighet att skydda sig mot smitta för egen del. Injektionsmissbrukare är ingen röststark grupp och hörs

inte, än mindre när en valrörelse stundar. Det primära för *förespråkarna* är under båda perioderna den skadebegränsning som sprutbytet innebär. *Motståndarnas* viktigaste argument har hela tiden varit att samhället inte kan ge ”ett dubbelt budskap”, samhället måste visa en enad front mot narkotikan. Man säger inte längre att det skulle leda till fler missbrukare, förmodligen eftersom ingen kunnat visa att det skulle finnas något samband, men man pratar om att attityder kan förändras. Missbruket har ökat under 90-talet trots ”tuffare tag” och svensk narkotikapolitik kan inte längre sägas vara så framgångsrik. När man under 80-talet observerade låga siffror för bruk och missbruk tillskrev man den förda politiken detta, när nu missbruket ökat trots att man gjort politiken ännu mer restriktiv blir det svårare att argumentera för den svenska linjen.

Dagspressen ger en skev bild av narkotika och missbrukare, tydligast blev detta när vi sammanställde de artiklar som beskriver en enskild missbrukare. Om man skall tro dagspressens bild av missbrukaren är majoriteten kvinnor. Det är *förespråkarna* som levererar denna skeva bild. *Motståndarna* ger även de en skev bild av missbrukaren, man pratar om ungdomar och tonåringar. Tidningarnas konstruktion av missbrukaren stämmer mycket dåligt med verkligheten.

4.1 Avslutande diskussion

Ett problem för oss när vi skrivit denna uppsats har varit att vi båda två tycker att sprutbytesprogram borde vara självklar rättighet för sprutnarkomaner i hela Sverige. När man ser till alla de positiva effekter som en sådan verksamhet ger och avsaknaden av de negativa har vi svårt att förstå vad man bråkar om.

Ingen av oss har ändrat uppfattning när vi arbetat men sett i ljuset av den svenska narkotikapolitiken och kanske framför allt de politiska målen blir det lättare att förstå. Visst innebär det ett dubbelt budskap att dela ut rena sprutor om målet är ett narkotikafritt samhälle och om allt bruk av narkotika dessutom är kriminellt och kan ge fängelse.

Att det bara är *förespråkare* som beskriver den enskilde missbrukaren kanske inte är så konstigt. Det skulle förmodligen inte bli ett särskilt trovärdigt reportage om man utgick från

en ung människa som riskerar att börja missbruka på grund av de signaler samhället sänder ut om man erbjuder rena sprutor till sprutnarkomaner.

För någon vecka sedan var vi och lyssnade på regeringens nya "narkotikageneral" och han undvek att uttrycka sin åsikt om konkreta åtgärder så som sprutbyte. Han poängterade att det råder stor enighet om narkotikapolitiken och målet "det narkotikafria samhället", och att denna politik har ett mycket stort stöd från allmänheten. Han menade att det enda som skiljer olika svenska "narkotikadebattörer" är att man har lite olika syn på metoderna att nå detta mål.

Det är kanske här förklaringen finns, det absolut viktigaste är budskapen och målen med politiken, de konkreta åtgärderna som t.ex. rena sprutor till narkomaner har en underordnad betydelse.

5. KÄLLFÖRTECKNING

Böcker

Brante Thomas, Andersen Heine, Korsnes Olav ,red. (1998).*Sociologiskt Lexikon*. Stockholm Universitetsförlaget.

Christie Nils, Bruun Kjetil, (1985) *Den goda fienden – narkotikapolitik i Norden*. Raben & Sjögren. Kristianstad.

Gershagen M, Jeppsson K, Olsson C-M, Nordqvist G, (1999) *Vänner eller fiender*. Socialhögskolan. Lund.

Goode, Erich & Ben-Yehuda, Nachman (1994) *Moral Panics The Social Construction of deviance*. Padstow. Blackwell.

Johansson, Patrik (1997) *Sprutbytesprogram – Att släppa injektionsmissbruket fritt?* Socialhögskolan. Lund.

Krippendorff K, (1980) *Content Analysis. An Introduction to its methodology*. Sage Publications Inc. USA.

Lagerspetz Mikko, (1994) *Social Problems in Newspapers*. NAD. Helsingfors.

McQuail Denis (1992) *Masskommunikation theory. An Introduction*. London. SAGE 6:e upplagan. Publication Inc.

Nordegren Thomas (1997) *DrogerA-Ö*. Borås. Natur och Kultur. 2:a upplagan

Tops, Dolf (2001) *A Society With or Without Drugs? Continuity and change in drugpolicies in Sweden and the Netherlands*. Lund Dissertations in Social Work. Lund.

Tidsskrifter

Bastos F.I., Strathdee S.A., (2000) "Evaluating effectiveness of syringe exchange programmes: current issues and future prospects" *Social Science & Medicine* 51.

Gould Arthur, (1994) "Sweden's Syringe Exchange Debate: Moral Panic in a Rational Society" *The Journal of Social Policy* 23 Part 2. April 1994. Cambridge University Press. Cambridge

Sunesson Sune, (1998) "Den kemistyrde dåren och andra vardagsmyter" *Oberoende*, nr1-2, 1998, RFHL. Ljungbergs Tryckeri. Klippan.

Artiklar från slutet av 80talet

- Andersson W, Johansson L-G, (1989) "Fri-sprutor krass knarkvård" *GP* 890401
- Beckström B, (1989) "Tillåt fria sprutor också i Stockholm" *SvD* 890426
- Bejerot N, (1985) "Släpp sprutorna fria" *SvD* 850810
- Bejerot N, (1987) "Aningslösa läkare underlättar missbruk" *SvD* 870330
- Bejerot N, (1987) "Dyrköpta erfarenheter måste räddas" *SvD* 870512
- Boberg J, (1988) "Nej till liberal narkotikapolitik" *SDS* 881205
- Boberg J, Hjälms B, (1988) "Fria sprutor ger dubbla budskap" *SDS* 881228
- Carlberg A, (1988) "Missbrukarna vill slippa smitta" *Aftonbladet* 881210
- Carlberg A, Lindgren S-Å, (1987) "Vi måste tänka om" *SvD* 870405
- Condek L, Greitz O, (1989) "Narkomaner måste störas" *SvD* 890105
- Danielsson J, (1988) "Stoppa de fria sprutorna" *Aftonbladet* 881121
- Flemström C, (1988) "Ska samhället erbjuda fortsatt missbruk?" *Aftonbladet* 881121
- Göransson B, (1989) "Fria sprutor till narkomaner är fel väg" *GP* 890107
- Hedenbro M, (1987) "Framgång med fria sprutor" *SDS* 870820
- Jersild P C, (1989) "Rena sprutor – ett rungande nej glider över i ett försiktigt ja" *DN* 890121
- Karlström T, (1988) "Oro inför fria sprutor" *SDS* 881121
- Larsson L & L-E, (1988) "Fri sprutor kan bli jungfrusil" *SvD* 881120
- Ledare (1988) "Det dubbla sprutbudskapet" *DN* 881129
- Lindh A, (1989) "Säg nej till fria sprutor" *GP* 890212
- Lindström L, (1987) "Bevis utan värde" *SvD* 870422
- Mollstedt B, (1987) "Bekämpa Aids - Bästa vapnet kunskap – inte sprutor" *GT* 870220
- Mogensen L, (1989) "Vi vill rädda livet på narkomaner" *SDS* 890125
- Mogensen L, (1989) "Det dör fler i överdoser än i aids" *SDS* 890127
- Puranen B, (1988) "Farlig maktkamp om fria sprutor" *DN* 881130
- Sigurdsen G, (1989) "Kampen mot narkotika inte läkarnas bord" *DN* 891111
- Svensson B, (1989) "Kamp mot aids eller narkomanerna?" *Arbetet* 890403
- Svensson B, (1989) "Förslaget skrämmer bort missbrukarna" 890306
- Svensson S, (1989) "Ge inte upp!" 891218
- Takman J, (1989) "Omänskliga regler för narkomanvård" *DN* 891125
- Tarschys D, (1989) "Ge narkomaner rena verktyg!" *SvD* 891211
- Tunving K, (1987) "Aids är och förblir farligare än narkotika" *SvD* 870311

Tunving K, (1987) "Gamla fördomar måste kastas på skräphögen" *870412*

Tunving K, (1987) "Står kvar på perrongen" *870523*

Tunving K, (1988) "Rena sprutor mot HIV – utom i Sverige" *SvD 880302*

Tunving K, (1988) "Missbrukarna tar färre risker" *SDS 881202*

Tunving K, (1988) "Myter kring sprutorna" *SDS 881210*

Tunving K, (1989) "Vi tror inte på dödsstraff för narkotikamissbruk" *890116*

Tunving K, Westerholm B, (1989) "Föråldrad aidspolitik" *DN 891201*

Westerberg K A, Andersson W, (1988) "Hassela varnar: Gratis sprutor ett hot i kampen mot droger, inte ett vapen i kampen mot aids" *Expressen 881123*

Westerholm B, (1988) "Narkomaner har rätt till en framtid" *GP 880619*

Westerholm B, (1989) "Vi måste bekämpa både HIV och narkomani" *GP890305*

Westerholm B, (1989) "Rena sprutor sätt att stoppa HIV/aids" *GP 890402*

Westerholm B, (1989) "Medicinska skäl går före politiska hänsyn" *GP 890430*

Wrange E, (1987) "Rena sprutor räddar unga liv" *SvD 870605*

Wrange E, (1987) "Narkomanen trängd mellan aids och missbruk" *SvD 870914*

Artiklar 2000-2002-03

Andersson M, Naucler A, Bergqvist S-O, (2000) "DEBATT: Ingen hiv-smitta i Malmös sprubutesprogram!" *Exp/KvP/GT 000527*

Bogren A, (2000) "Läsarnas DN: Både vård och rena sprutor" *DN 000602*

Carlsson A, (2001) "Mycket få vill tillåta narkotika" *DN, 011020*

Castelius O, (2001) "Gratis sprutor till alla narkomaner" *Aftonbladet 010828*

Dahlberg A (2000) "Dödlig hårdhet" *Exp/KvP/GT 000525*

Dahlberg A, (2001) "Inför höstens narkotikaförslag: Rädda sprubutesprojektet KRÖNIKA" *Exp/KvP/GT 010927*

Dahlberg A, (2002) "På sprutbyte i Malmö: Heroinets nya ansikte" *Exp/KvP/GT 020104*

Debatt (2001) "Expertisen, kritiska till den svenska narkotikapolitiken. Fria sprutor räddar liv" *Exp/KvP/GT 011219*

Esscher H, (2000) "Sprutprojektet väcker ont blod. Lundamodellen. Fel ge bort kanyler" *DN 000517*

Fagerlund C, Rehnqvist P, (2001) "Sjukvård- och nya kanyler. Sprutbytesprogrammet - narkomanens enda kontakt med samhället" *Exp/KvP/GT 010805*

Gomér G, (2000) "Läsarnas DN: Missbrukare behöver vård och inte sprutor" *DN 000530*

Hallberg T, (2000) "Missbruk uppmuntras" *SvD 000207*

Heinemann K, Nilsson U, Klang E, Bertz E (2000) "DEBATT: Fria sprutor är bra." *Exp/KvP/GT 000522*

Helgesson L, (2002) "Knarkdebatt del 2. Lena Helgesson, heroinmissbrukare i Malmö : Sprutbyten enda hjälpen" *Exp/KvP/GT 020213*

Hellsvik G, (2000) "DEBATT: Fria sprutor fungerar inte" *Exp/KvP/GT 000521*

Hilte.M (2001) "Humanisera narkomanvården" *SDS 011002*

Jaktstrand M, (2001) "Hiv-fallen ökar i Sverige, Skåne ser en viss minskning" *SDS 011128*

Johansson A, (2001) "Region Skåne vill ha kvar sprutbyte för narkomaner" *SDS 011105*

Karlsson J, (2000) "Ute i snålblåsten" (*Exp/KvP/GT 000508*)

Larsson L, (2002) "Knarkdebatt del 3. Lena Larsson, mamma till Kersti" *Exp/KvP/GT 020216*

Ledare (2000) "Nej tack till sprutor i Göteborg" *GP 000522*

Ledare (2002) "Pratminister Engqvist" *Exp/KvP/GT 020127*

Ledare (2002) "Politiken framför allt" *DN 020204*

Ledare (2002) "Högerns drogproblem" *Exp/KvP/GT 020207*

Lehtirinne B, (20002) "Knarkdebatt del 1. Birgitta Lehtirinne om narkomanlivet i Stockholm" *Exp/KvP/GT 020212*

Lekander N, (2001) "Förbjudet vapen mot droger: Nina Lekander diskuterar en tabubelagd metod inom narkomanvården." *Exp/KvP/GT 010203*

Lekander N, (2001) "Ny minister-samma portfölj? Nina Lekander pressar Thomas Bodström i narkotikafrågan." *Exp/KvP/GT 010205*

Lekander N, (2002) "Kommentar. Nyktrare syn på droger" *Exp/KvP/GT 020206*

Linton M, (2002) "Knarkdebatt del 5. Magnus Linton om en sjuk självsyn" *Exp/KvP/GT 020226*

Linton M, Petersen Å, (2002) Inlägget (*Aftonbladet 020306*)

Malmström U, (2000) "Läsarnas DN: Fria sprutor motiverar missbrukare till vård" *DN 000604*

Nilmander U, (2001) "Narkomaner behöver hjälp inte fler poliser" *SDS 010215*

Nyman S, (2002) "Knarkdebatt del 6. Kristdemokraten Stig Nyman åkte till Malmö och blev omvänd: Därför bör knarkare få byta sprutor." *Exp/KvP/GT 020303*

Opitz C, (2001) "Protester mot kd: s förslag om sprutbyte" *DN 011208*

Repotage (2001) "Malmö sprutbytesprojekt på export" Exp/KvP/GT 011219
Repotage (2002) "Så länge de lever finns det hopp" SDS 020116
Ström Melvinger K, (2001) "Få narkomaner smittas av hiv" *SDS 011012*
Strömstedt L, (2000) "REPLIK/TED GOLDBERG OCH NARKOTIKAN Saknar medkänsla för missbrukarna" *SvD 000701*
Svensson A, (2002) "Drogtester kan hjälpa unga" *GP 020122*
Svensson B, (2002) "Knarkdebatt del 4. Bengt Svensson, om en omänsklig narkotikapolitik" *Exp/KvP/GT 020226*
Söderberg M, (2001) "Fria sprutor löser inga problem" (*Exp/KvP/GT 011221*)
Vinterhed K, (2002) "Avhandling: Missbruknationalkänsla och sociala nätverk" *DN 020201*

Internet

Aids Council of Northeastern New York: <http://www.aidsCouncil.org>
Centralförbundet för Alkohol- och Narkotikaupplysning: <http://www.can.se/>
Droglexikon: <http://user.tninet.se/~har024o/index2.html>
Nordisk Alkohol- och Narkotikatidskrift: <http://www.stakes.fi/nat/nat99/0499kolsve.htm>
Regeringen: <http://www.regeringen.se>
Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle: <http://rns.se/artiklar/utland/>
Socialstyrelsens hemsida: <http://www.sos.se/sos/nytt/brev01/0119.htm>
Statens Folkhälsoinstitut: <http://www.fhi.se/nyheter/data.asp?id=252>
Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle: <http://rns.se/artiklar/utland/>